

AMÁLIA MOZSOLICS

(1910–1997)

Personalitate marcantă a arheologiei preistorice a secolului care tocmai se încheie, Amália Mozsolics s-a impus în fața contemporanilor nu numai prin prestigiul său științific, ci și prin demnitatea sa cu care a știut să rămână fidelă, în vremuri neprielnice, valorilor culturii europene, credinței și idealurilor în spiritul cărora a fost educată. Deși nu a beneficiat de o catedră universitară, prin cercetările și lucrările sale, în pas cu rezultatele teoretice și metodologice ale științei preistorice internaționale, prin solicitudinea și firea sa mereu deschisă spre dialog, ea a contribuit din plin la formarea generațiilor de arheologi, crescuți, mai ales, în izolarea anilor '50–'60.

Născută la Vasvár, în vestul Ungariei, Amália Mozsolics și-a făcut studiile la Universitatea din Viena, ca elev al profesorului Oswald Menghin, obținând titlul de doctor în 1935. Un timp lucrează ca practicant onorific la Muzeul Național din Budapesta, devenind, apoi, colaborator al Muzeului din Szombathely. Între 1941 și 1944 o întâlnim la Cluj, printre cercetătorii Muzeului Național al Transilvaniei. Din 1945 viața și activitatea sa se împletesc cu destinul Muzeului Național Maghiar, unde va deveni membru, apoi șef al Secției de arheologie preistorică. Pensionarea, în deplina sa forță creatoare, în 1973, nu a dezarmat-o și i-a fost dat să lucreze, cu elan tineresc, încă mai bine de două decenii, publicând cu spor și participând la evenimentele vieții științifice din țară și de peste hotare.

Amália Mozsolics a participat la numeroase conferințe și congrese internaționale și a reprezentat țara sa în Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Preistorice și Protoistorice (UISPP), afiliată la UNESCO. A fost membru al Institutului German de Arheologie, al Institutului Italian de Pre- și Protoistorie, al Societății Iugoslave de Arheologie. Mai ales în anii deplină maturități științifice, a fost un apreciat profesor invitat al unor universități apusene, germane cu deosebire, ținând prelegeri despre domeniul său preferat de cercetare, epoca bronzului în Bazinul Carpatic.

Este suficient să aruncăm o privire la lista lucrărilor sale, conținând aproape 150 de titluri de cărți, studii, articole și recenzii, pentru a ne convinge de spectrul larg al preocupărilor sale, ce vizau diferite domenii ale arheologiei, preistoriei și etnografiei. Este, însă, neîndoielnic că în centrul atenției sale a stat, de la început, cercetarea epocii bronzului, mai cu seamă a metalurgiei, a depozitelor și a tezaurelor, a problemelor mult discutate ale cronologiei. Cunoașterea temeinică a materialelor descoperite, larga sa informare în literatura de specialitate, puterea sa de analiză, capacitatea de a desluși legăturile interculturale și interregionale îi asigură un loc de cinste în panteonul arheologiei europene.

Dintre săpăturile sale sunt de o importanță deosebită cercetările efectuate în cele două așezări celebre de tip tell, devenite cunoscute încă în secolul trecut: Tószeg – „Laposhalom” și Dunapentele / Sztálinváros / Dunaújváros – „Kosziderpadlás”. Prin observațiile sale stratigrafice, prin studiul comparativ al așezărilor, monumentelor funerare și al depozitelor și tezaurelor a pus în nouă lumină cronologia epocii mijlocii și târzii a bronzului din Bazinul Carpatic, conexiunile acesteia cu civilizațiile europene contemporane. În urma interpretărilor sale părea a se învia trecutul îndepărtat, încremenit în monumentele arheologice, fapt ilustrat poate cel mai bine prin celebrul său studiu despre posibilele mecanisme, demonstrabile arheologic, ale istoriei „marei migrații egeene” (*Archäologische Beiträge zur Geschichte der Großen Wanderung*, în *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Budapesta, 8, 1957, p. 119–156).

Pentru posteritate, principala sa operă va rămâne acea serie de monografii, rezultat al unor cercetări îndelungate și deosebit de migăloase, pregătite prin numeroase studii preliminare, în care a prezentat și discutat descoperirile de bronz și de aur ale Bazinului Carpatic, ordonate în funcție de „orizonturile de depozite” și de perioadele sistemului cronologic, elaborat de ea însăși. În cursul a două decenii, ea a publicat la Editura Academiei trei volume dedicate descoperirilor de bronz și de aur, corespunzătoare perioadelor III, IV și V ale epocii bronzului (aproximativ Bronzezeit B – Hallstatt A, după sistemul Reinecke): *Bronzefunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Hajdúsámson und Kosziderpadlás* (1967); *Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Ópályi* (1973); *Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely* (1985). Primul volum, menționat mai sus, este completat de vastul său studiu, scris în colaborare cu A. Hartmann, E. Schubert și F. Schubert, *Goldfunde des Depotfundhorizontes von Hajdúsámson* (în *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission*, 46–47, Berlin, 1968, p. 2–76). Sperăm că, prin strădania foștilor săi colaboratori și prieteni, va putea vedea lumina tiparului și volumul ce tratează depozitele de bronzuri de tip Hajdúböszörmény, Románd și Bükkszentlászló, aparținând perioadei VI a epocii bronzului (aproximativ Hallstatt B după sistemul Reinecke), volum al cărui manuscris, inclusiv planșele definitiv aranjate, au fost terminate cu ani în urmă și arătate de autoare cu bunăvoință și îndreptățită mulțumire colegilor – inclusiv unora veniți din România – care nu au încetat să o viziteze în micul său apartament, devenit atelier de lucru după retragerea sa.

Prin domeniul său de cercetare, dar și datorită bunelor sale relații personale, Amália Mozsolics a fost un apropiat al arheologiei românești. Primele sale studii despre epoca și metalurgia bronzului au fost scrise în anii petrecuți la Cluj. Am remarca, dintre acestea, lucrarea sa despre depozitul de bronzuri de la Sângiorgiu de Pădure, jud. Mureș (în *Közlemények*, I, Cluj, 1941, p. 100–107), devenit mai târziu, alături de depozitul de la Fizeșul Gherlii, descoperirea eponimă pentru seria de depozite de bronzuri a perioadei Hallstatt B2 din Transilvania. Sunt nu mai puțin importante studiile sale despre tezaurele de aur descoperite la Țufalău, jud. Covasna (în *Antiquitas Hungarica*, 3, 1949, p. 14–27) și Sarasău, jud. Maramureș (în *Acta Archaeologica Acad.Sc.Hung.*, 18, 1966, p. 15–33) sau despre ceștile de aur provenite dintr-o localitate necunoscută din fostul comitat Bihor (în *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*, 93–94, 1965, p. 104–114, în colaborare cu A. Hartmann). De altfel, aproape în toate lucrările sale se fac referiri și la epoca bronzului din Transilvania și chiar din regiunile extracarpate. A vizitat în mai multe rânduri România și a fost bine informată cu privire la literatura arheologică românească. Stau mărturie, în acest sens, referințele bibliografice care însoțesc studiile sale, ca și recenziile scrise de ea despre unele lucrări elaborate de A. C. Florescu, M. Petrescu-Dîmbovița, D. Popescu și M. Rusu. Se poate afirma, fără exagerare, că fără cunoașterea operelor Amáliei Mozsolics este greu de imaginat cercetarea, în contextul ei firesc, a epocii bronzului de pe teritoriul României de astăzi.

Frumosul volum omagial, editat cu ocazia împlinirii vârstei de 85 de ani, care cuprinde, alături de numeroase contribuții din partea unor specialiști maghiari și străini, o prezentare a operei sale științifice și lista completă a lucrărilor sale (*Studien zur Metallindustrie im Karpatenbecken und den benachbarten Regionen. Festschrift für Amália Mozsolics zum 85. Geburtstag*. Herausgegeben von Tibor Kovács. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1996, 425 p.) a devenit, curând, fără voia editorilor, un volum comemorativ: cu abia câteva luni după apariția lui, în octombrie 1997, Amália Mozsolics s-a întors pentru odihna eternă în orașul său natal, în pământul strămoșilor săi, pe care l-a investigat, cu pasiune și dăruire, în cursul unei vieți lungi și pilduitoare.

Requiescat in pace!

ATTILA LÁSZLÓ